Staden Ystad 2030

Fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun

April 2016. Reviderad 160525. Antagen av Kommunfullmäktige i Ystads kommun 2016-06-15 § 94

Ystads kommun

Fördjupningen består av det här dokumentet *Staden Ystad 2030 - fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun.* Mark- och vattenanvändningskartan som redovisas i dokumentet finns även att tillgå i A3-format.

Bilaga:
Utställningsutlåtande

Underlagsmaterial:
Klimatutredning FÖP Ystad, Sweco Malmö Kust och vattendrag, 2014-06-19
Underlagsmaterial till MKB för FÖP Ystad, 2014-04-30

Fördjupningen ersätter de delar som rör staden Ystad i:

- Översiktsplan 2005
- Tillägg till översiktsplan 2005: Utbyggnadsstrategi för bostäder, verksamheter, handel
- Tillägg till översiktsplan 2005: Grönstrukturprogram för Ystad (programmet kommer fortsatt att fungera som ett planeringsunderlag)

Antagen av Kommunfullmäktige i
Ystads kommun 2016-06-15 § 94

Dnr:
KS 2013/273
SAM 2013/6

Bildkällor:
Illustrationer, foton och kartor är om inget annat anges framtagna av Ystads kommun.

Illustrationerna på framsidan är framtagna av Nyréns Arkitektkontor.

Kommunens organisation:
Ksau - styrgrupp
Leila Ekman, stadsarkitekt och projektansvarig
Hanna Tell, planarkitekt och projektledare
Sofie Wedin, planarkitekt
(projektledare sep 2014 - maj 2015)
Eva Nygren, planarkitekt
Elisabeth Hansson, karttekniker
Robert Hsiung, GIS-ingenjör

Referensgrupp med representanter från kommunens förvaltningar.

Konsulter:
Miljökonsekvensbeskrivning - Tyréns Malmö

Avsnittet Klimatet förändras baseras på Klimatutredning FÖP Ystad - Sweco, Malmö kust och vattendrag

Dialog och skisstöd - Nyréns Arkitektkontor

Innehåll

KAPITEL 1 Syfte, avgränsning och process 4
KAPITEL 2 Mål, trender och tendenser 8
KAPITEL 3 En introduktion till Ystad 12
KAPITEL 4 Strategier för staden Ystad 2030 18
- MERA YSTAD 20
- STADEN MÖTER HAVET 38
- FÖRÄDLA STADEN 48
- STAD MÖTER LAND 60
- KLIMATET FÖRÄNDRAS 66

KAPITEL 5 Mark- och vattenanvändning 80
KAPITEL 6 Miljö- och riskfaktorer 88
KAPITEL 7 Riksintressen och hänsynsområden 94
KAPITEL 8 Konsekvensbeskrivning 104
Länsstyrelsens granskningsyttrande 134
Referenser 141

Läsanvisning

Det här dokumentet är en fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun. Fördjupningen handlar om staden Ystad. I fördjupningen blickar vi fram till år 2030. Det handlar om att dra upp riktlinjer för hur staden ska utvecklas fram till dess.

Dokumentet inleds med att beskriva syfte, avgränsing och process. Följt av två kapitel som presenterar vad vi har för kommunala mål och strategier att förhålla oss till, vad för trender och tendenser som kan påverka oss i framtiden samt en kort introduktion till Ystad.

Själva planförslaget presenteras i kapitlet Strategier för staden Ystad 2030 och kapitlet Mark- och vattenanvändning.

Dokumentet avslutas med en beskrivning av miljö- och riskfaktorer, riksintressen och hänsynsområden samt en konsekvensbeskrivning.

KAPITEL 1
Syfte, avgränsning och process

Detta kapitel beskriver vad en fördjupning av översiktsplanen är och redogör för processen kring att ta fram en fördjupning av översiktsplanen. Det finns även en redogörelse för den tidiga dialogen som fördes under våren 2013 och fungerade som en uppstart till arbetet med fördjupningen av översiktsplanen.

Bakgrund och syfte

Staden Ystad ligger i gränslandet mellan havet och jordbrukslandskapet i södra Skåne. Kännetecknande för staden är dess kulturmiljö, ett gott utbud av kultur och fritid, trygghet och närhet. Det finns en bredd i näringslivet och turismen blomstrar på sommaren. Ystad är inte bara huvudort i Ystads kommun utan även huvudort för sydöstra Skåne och utpekat som en av Skånes regionala kärnor. Staden och kommunen har en närhet till det expansiva sydvästskåne, men samtidigt med naturen in på knuten och på gränsen till Österlen. Ystad är också en viktig förbindelsepunkt till Bornholm och till Polen och vidare ut på kontinenten och har därmed en viktig roll att fylla för sitt omland.

Syftet med fördjupningen är att belysa hela stadens utveckling i ett sammanhang. Det handlar till exempel om behovet av nya områden för bostäder, handel och verksamheter, stadens grönstruktur, behovet av infrastruktur och hamnområdets framtida omvandling. I kommunen har det länge funnits tankar om att omvandla det inre hamnområdet till blandad stadsbebyggelse och samtidigt flytta ut hamnverksamheten i ett yttre läge. Det här är en av de viktiga frågor som behöver belysas i en fördjupning.

Avgränsning

Kartan visar den geografiska avgränsningen för fördjupningen av översiktsplanen; staden Ystad och dess närmsta omland åt norr och öster. I fördjupningen behandlas frågor som rör staden och inte de kommuntäckande frågorna. Fem stycken huvudstrategier för Ystads utveckling presenteras. Dessa utgör stommen för planförslaget, läs mer i kapitlet Strategier för staden Ystad 2030.

För fördjupningen har år 2030 valts som målår. Parallellt med fördjupningen har en ny vision för hela Ystads kommun tagits fram, visionen tar sikte på 2030. Fördjupningen kommer vara ett viktigt verktyg för att förverkliga kommunens vision, därför faller det sig naturligt att ha samma målår. Att blicka cirka 15 år framåt är också en rimlig tidshorisont. Det finns även områden inom planförslaget som har en utbyggnadstakt som sträcker sig bortom 2030 men vars planeringshorisont ändå tar sin början inom planperioden för denna fördjupning av översiktsplanen.

Relation till kommunens översiktsplan med tillägg

Fördjupningen av översiktsplanen för staden Ystad 2030 ersätter den kommunövergripande översiktsplanen från 2005 i de delar som behandlar staden och det omland som är aktuellt för denna fördjupning. Fördjupningen ersätter även berörda delar av tilläggen till den kommunövergripande översiktsplanen i:

- Grönstrukturprogram för Ystad tätort
- Utbyggnadsstrategi, bostäder, verksamheter, handel

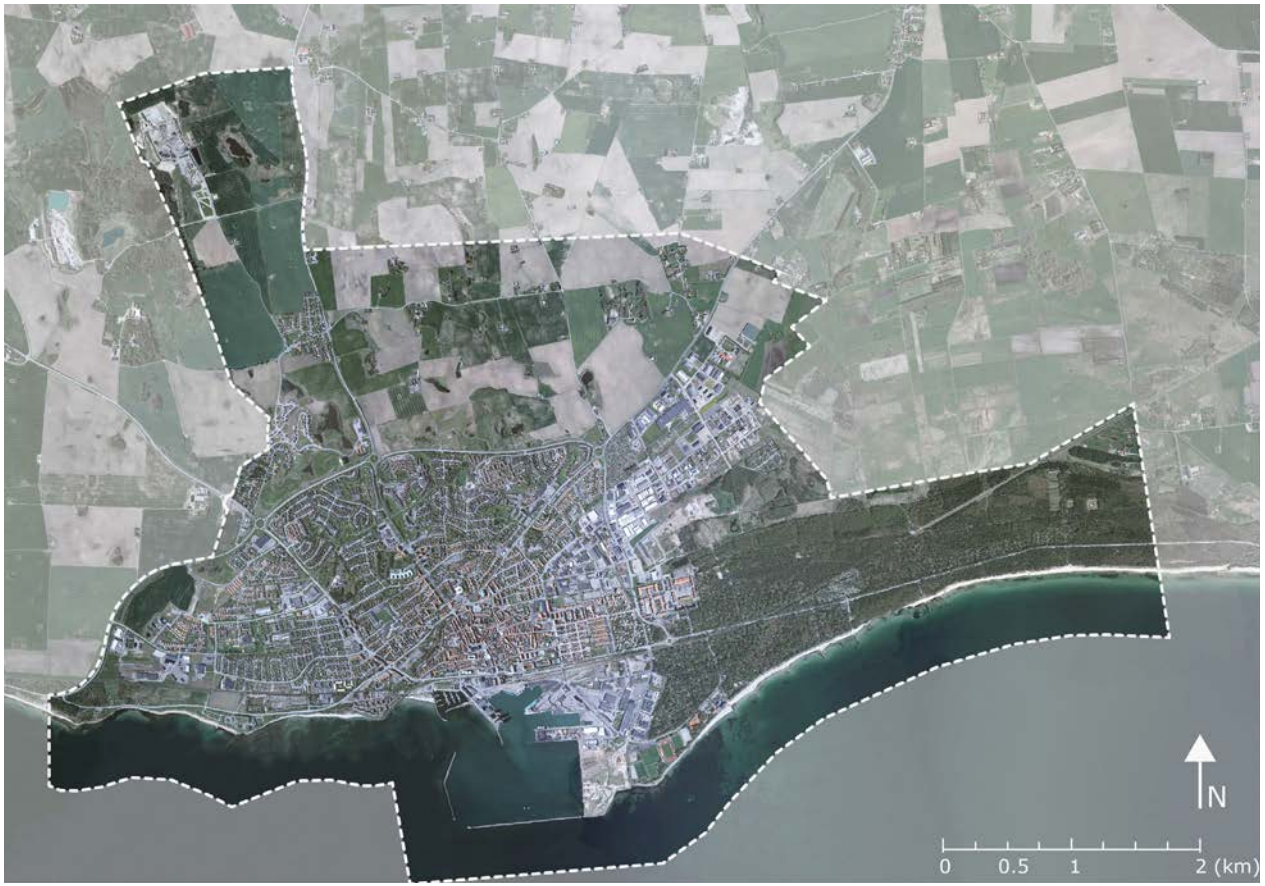

Kartan visar planområdet för fördjupningen av översiktsplanen.

Detta innebär bland annat att de uppgifter om befolkningsökning och utbyggnadstakt som angetts i tidigare dokument nu ersätts med uppdaterade uppgifter i den här fördjupningen. Det innebär också att grönstrukturprogrammet inte kommer att vara en del av kommunens översiktsplan. Däremot kommer det fortsatt att fungera som ett planeringsunderlag.

Översiktsplan och fördjupning av översiktsplanen

Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden samt den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. En översiktsplan pekar ut kommunens vision och viljeriktning och är vägledande för efterföljande beslut. I Ystads kommun har vi Översiktsplan 2005 med tillägg och fördjupningar.

För ett mindre område/tätort kan en fördjupning av översiktsplanen göras för att studera ett område lite närmare. I det här fallet staden Ystad. Även om en fördjupning fortfarande är översiktlig och inte ska tolkas för detaljerat kan en fördjupning av översiktsplanen vara mer konkret och tydlig än den kommuntäckande översiktsplanen.

Så här går processen till

Enligt plan- och bygglagen finns krav på att samråd och granskningsutställning ska ske när en fördjupning av översiktsplanen tas fram. Det innebär bland annat att planen vid två tillfällen ska visas upp för dem som bor och verkar i kommunen, för att det ska vara möjligt att ta del av planen och lämna synpunkter.

Tidig dialog

I arbetet med den här fördjupningen valde kommunen att även hålla en tidig dialog, redan innan ett konkret förslag för den framtida utvecklingen tagits fram. Under den tidiga dialogen hyrde kommunen en lokal på stan under tre månader. Lokalen var öppen måndagar-lördagar för kommunens invånare. De fick då möjlighet att ta del av idéer för stadens

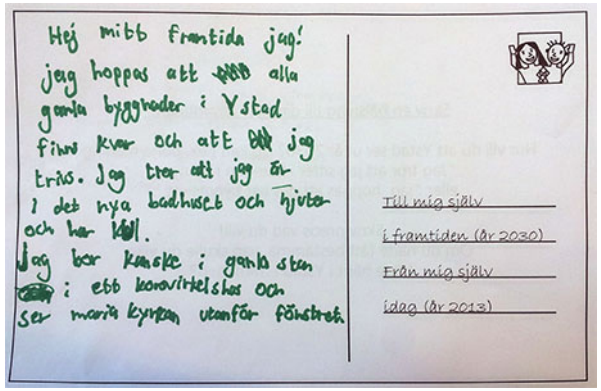

Bilder från den tidiga dialogen.

utveckling, dela med sig av sin kunskap och tycka till om vilka platser i Ystad de gillade och vilka de tyckte mindre bra om. I lokalen anordnades också workshops med olika teman. Cirka 1500 personer besökte lokalen, varav cirka hälften var kvinnor och hälften var män. Arbetet med den tidiga dialogen redovisas i ett separat dokument.

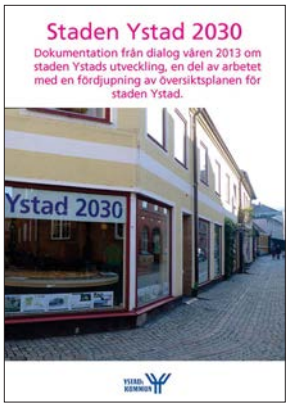

Dokumentationen av den tidiga dialogen.

Samrådet

Samrådet hölls den 7 juni-31 augusti 2014. Myndigheter, invånare och verksamma inom kommunen samt övriga berörda informerades om samrådet.

Under två veckor i juni var förslaget utställt på Stortorget med personal från Stadsbyggnadsavdelningen på plats. Några dagar i augusti arrangerades en liknande utställning på Österportstorg och vid ett tillfälle var utställningen och personal på plats på Österportsgymnasiet. Det ordnades också en speciell workshop för Ungdomsfullmäktige under samrådet.

Inför samrådet producerades vykort med illustrationer över framtidens Ystad som kunde användas till att lämna synpunkter på. Vykorten fanns tillgängliga där planen var utställd och delades ut vid olika samrådsträffar och möten.

Samrådet kommunicerades även genom skyltar på stan. På 17 platser i staden sattes skyltar med framtidsillustrationer över planområdet upp. På skyltarna fanns hänvisning till hemsidan och facebook. Skyltarna var placerade såväl inne i stadskärnan som i ytterkanterna av staden, i hamnen och längs infartsvägarna.

Under samrådet kom det in 49 yttranden. Samrådet finns sammanfattat i en samrådsredogörelse.

Bilder från samrådet.

Utställningen

Utställningen ägde rum den 4 juli-14 september 2015. Precis som inför samrådet gavs myndigheter, invånare och verksamma inom kommunen samt övriga berörda möjlighet att ta del av planhandlingarna under utställningstiden. En kungörelse om utställningen har varit uppsatt på kommunens anslagstavla samt införd i Ystads Allehanda. En broschyr om utställningen har skickats ut till alla hushåll i kommunen. Planhandlingarna har varit tillgängliga på Stadsbyggnadsavdelningens expedition, Ystads stadsbibliotek och i Gamla Rådhusets foajé. Där har det även varit möjligt att lämna synpunkter direkt på plats. Handlingarna har också funnits på Ystads kommuns hemsida och på Ystads stadsbibliotek har det funnit utlåningsexemplar av planhandlingarna.

Under utställningen har 30 stycken yttranden kommit in. Yttrandena finns sammanfattade och kommenterade i dokumentet *Utställningsutlåtande* som är en bilaga till planen för Staden Ystad 2030.

KAPITEL 2
Mål, trender och tendenser

Detta kapitel redogör för de kommunala mål som den fördjupade översiktsplanen har att förhålla sig till som t.ex. kommunens vision för Ystad 2030, mål för befolkningsutvecklingen och de kommunala miljömålen. Kapitlet beskriver även de trender och tendenser som kan ses globalt idag, som urbaniseringen, klimatförändringar och inriktningen mot ett mer hållbart samhälle. Den nutida livsstilen – vilken möjliggör för invånarna att kunna ha förväntningar och ställa krav på sitt boende på ett annat sätt än vad som var möjligt förr - belyses också.

När vi planerar för framtidens Ystad är det en rad olika saker vi behöver förhålla oss till. Förutom att se till de fysiska strukturerna i en stad och till invånarna behöver även strategier och riktlinjer på generell nivå analyseras. Så väl kommunala dokument och policys som regionala och nationella tendenser behöver klargöras.

Ystad 2030 – kommunens vision

”Ystad är porten till framtiden och omvärlden. Här finns en god miljö för kreativa idéer. Företagen verkar såväl lokalt som globalt. Mångfald av fritid och kultur och nyskapande aktiviteter. Attraktiva och havsnära boenden i allt från den medeltida stadskärnan till den öppna landsbygden. Ystad är den lilla staden med de stora möjligheterna”.

Kommunfullmäktige har i december 2013 antagit en vision för Ystads kommun. Visionen är gemensam för hela kommunen, och överordnad övriga styrdokument. Till kommunens vision finns fem stycken kärnområden: tillväxt, kultur, miljö, utbildning samt vård och omsorg. Kärnområdena ligger till grund för kommunens målstyrning och ska implementeras i alla verksamheter.

Den fördjupade översiktsplanen är ett av flera verktyg för att konkretisera och förverkliga kommunens vision. Genom planen ska kommunen skapa goda miljöer för verksamheter och aktiviteter, och ge plats för ett rikt kultur- och fritidsutbud. Planen ska också skapa möjligheter för ett tillskott av olika former av bostäder i olika lägen. Att Ystad är den lilla staden med de stora möjligheterna avspeglas i planen av ambitionen att bevara stadens karaktär och särart, men att samtidigt uppmuntra till förtätning och tillägg i befintliga miljöer. Stadens karaktär och särart syftar på den tydliga uppbyggnaden av bebyggelse i olika epoker, som ligger som årsringar från stadskärnan och som är så tydliga för den tidens ideal.

Kommunala mål och strategier

Övergripande mål

Fullmäktige har formulerat övergripande mål för kommunen indelat i tillväxt, kultur, utbildning, vård och omsorg samt miljö. Till dessa mål finns strategiska mål kopplade som beskriver hur man når de övergripande målen. Ett antal av de strategiska målen kan kopplas till den fysiska miljön och planeringen av densamma.

- Öka bostadsbyggandet
- Skapa fler arbeten tillsammans med näringslivet
- Säker och effektiv infrastruktur i hela Ystads

kommun
- Stimulera och utveckla turism och näringsliv
- Bredband för alla medborgare
- Kulturen ska ingå i nyplanerade bostadsområden
- Stärk kulturstaden Ystad med nya kulturyttringar
- Bibehåll filmens starka ställning i Ystad
- Offentlig konstnärlig utsmyckning vid nybyggnation
- Gymnasieskolan i Ystad ska vara det självklara valet
- Långsiktig planering för äldrevården i framtiden
- Vatten- och avloppsnätet ska vara fullt utvecklat
- Fossilbränslefri och klimatneutral kommun 2020
- Havet, sjöar och vattendrag har en god miljö

Mål för befolkningsutvecklingen

Ystads kommun har ett uttalat mål om att befolkningen ska öka med 1% per år. Sedan 1990 har Ystads kommun vuxit med i genomsnitt 0,6 % per år. De senaste fem åren, 2009-2013, har befolkningsökningen dock legat på cirka 0,5 % i genomsnitt varje år.

Det mesta av bostadsbyggandet i kommunen har historiskt sett skett i staden Ystad, och även i framtiden förväntas det största bostadsbehovet finnas inom staden. Ystads kommuns översiktsplan uppdaterades 2011 bland annat med en utbyggnadsstrategi för bostäder, verksamheter och handel. Utbyggnadsstrategin innehåller tre övergripande utbyggnadsprinciper:

1. Bygga i kollektivtrafiknära läge.
2. Ny bebyggelse där bebyggelse redan finns.
3. Skapa förutsättningar för en god närmiljö.

Tillämpat på en kommunövergripande nivå innebär utbyggnadsstrategin att Ystad, Svarte och Köpingebro är de orter där den största ökningen/utbyggnaden i kommunen ska ske. Utbyggnadsstrategin stämmer också bra med bilden av det flerkärniga Skåne, se längre fram.

Kulturstrategi för kommunen

Fullmäktige har också formulerat en vision för kulturen i Ystad, med vissa ställningstaganden kring den fysiska miljön. Själva visionen lyder som följer: Medborgarna uppfattar den kommunala kulturverksamheten som en tillgänglig, angelägen och självklar del av deras vardag. Kulturens starka attraktionskraft bidrar till befolkningstillväxt och en ökande besöksnäring.

I kulturstrategin lyfter man fram konstmuseet som en viktig plattform för konsten med dess centrala placering mellan två vitala konstscener – Österlen och Malmö/Lund, samt klostret med dess goda förutsättningar för att utvecklas till ett kulturarvscentrum för hela Ystad/Österlenregionen.

Folkhälsopolitiskt program

Fullmäktige har antagit ett folkhälsopolitiskt program för Ystad för åren 2013-2018. Visionen är:

”Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen i Ystads kommun”.

Fysisk planering är ett av flera verktyg för att arbeta mot en ökad folkhälsa. I det folkhälsopolitiska programmet finns det till exempel till det övergripande målet *Ökad fysisk aktivitet* mål och delmål som är tydligt kopplade till fysisk planering. Bland annat anges att ett folkhälsoperspektiv införlivas i översiktsplanen.

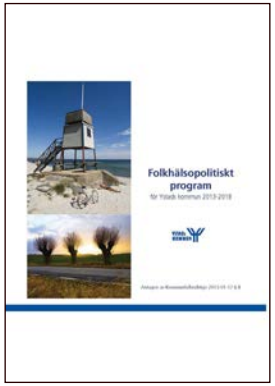

Miljömål för Ystads kommun

I Ystads kommun finns ett miljöprogram för åren 2014-2020, antaget av kommunfullmäktige i Ystad. Miljöprogrammet ska ange inriktningen för kommunens miljöarbete, både i kommunen som geografiskt område och för kommunens alla verksamheter och kommunala bolag. Programmet utgörs av ett övergripande mål samt fem strategiska miljömål. Det övergripande målet går i linje med Sveriges generationsmål som är definierat av riksdagen. De strategiska miljömålen bygger på Länsstyrelsen i Skånes identifierade utmaningar där de nationella miljökvalitetsmålen är inarbetade. Det övergripande målet är:

”Ystads kommun överlämnar till nästa generation ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför kommunens, regionens och Sveriges gränser.”

De strategiska målen är:

- Havet, sjöarna och vattendragen har en god miljö.
- Förvaltningen av kommunens mark- och vattenresurser är hållbar.
- Natur- och kulturvärden bevaras, den biologiska mångfalden är stor och det finns goda möjligheter för friluftsliv.
- Alla verksamheter i kommunen har en konsumtion som är skonsam för miljön och socialt hållbar.
- Transporter och infrastruktur är miljöanpassade och möjligheten finns till ett liv fritt från fossilt bränsle.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är ett övergripande mål inte bara i Sverige utan även internationellt och är ett begrepp som används för att peka ut en önskvärd samhällsutveckling. Hållbar utveckling handlar om att vi som lever idag ska kunna tillgodose våra behov utan att förstöra våra barns eller framtida generationers möjligheter att leva ett gott liv. Hållbarhet ska genomsyra all politik och på det viset också alla verksamhetsområden. Allt samhällsbyggande ska alltså bidra till en hållbar utveckling.

Hållbar utveckling brukar förklaras genom tre olika dimensioner, den ekologiska (miljömässiga), den sociala och den ekonomiska. När dessa är i balans når vi en hållbar utveckling. Den ekologiska dimensionen handlar om det som har med jordens ekosystem att göra. Den sociala dimensionen av hållbarhet handlar bland annat om rättvisa, rättigheter, makt och välstånd. Den ekonomiska dimensionen, handlar om att hushålla med resurser på lång sikt.

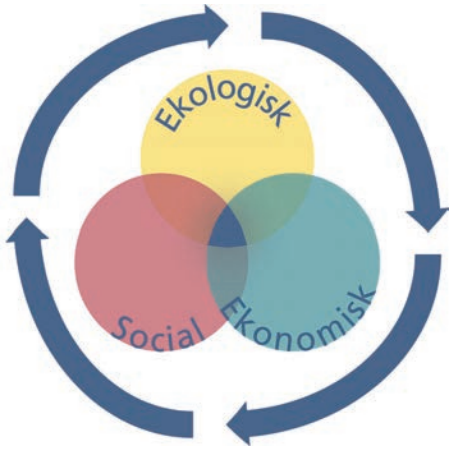

Hållbar utveckling i översiktsplaneringen

I den översiktliga planeringen dras strategier för framtiden upp och övergripande fysiska strukturer slås fast, bägge dessa blir viktiga ramar för hur kommunen/staden fortsatt ska kunna gå mot en hållbar utveckling. I den här kontexten kan hållbar utveckling av staden Ystad bland annat handla om lokalisering av bebyggelse, stadens struktur och hållbart resande. Genom att vi i planeringen väger samman de olika hållbarhetsaspekterna kan en så hållbar utbyggnad som möjligt ske. I den här fördjupningen av översiktsplanen har de tre hållbarhetsdimensionerna tagits som utgångspunkt för konsekvensbeskrivningen av fördjupningen av översiktsplanen. Genom att studera planförslagets konsekvenser synliggör vi hur förslaget förhåller sig till de olika hållbarhetsdimensionerna. Läs mer i kapitlet Konsekvensbeskrivning.

Trender och tendenser

Samhället förändras hela tiden, det innebär att förutsättningarna för planeringen också förändras. Staden Ystad står inte oberörd inför de här förändringarna.

Världen krymper

Globalisering är en ekonomisk, politisk och kulturell process som pågått under lång tid, men som accelererat de sista decennierna. Högre utbildningsnivåer, bättre kommunikationer och en allt snabbare teknikutveckling har möjliggjort en globalisering som innebär att ekonomier och människor rör sig över gränser. Den ekonomiska globaliseringen leder till internationella företag som har sina verksamheter spridda till olika orter, regioner och länder. Den kulturella globaliseringen gör att människor över

hela världen delar upplevelser och tar del av samma utbud av musik, bilder, film, mode och mat. Den politiska globaliseringen innebär att makt och inflytande flyttar till allt högre instanser, och besluten på överstatlig nivå får en större påverkan på människors liv.

Utvecklingen av ny teknik och elektronisk kommunikation förändrar också människors vardag. Traditionella butiker möter konkurrens från näthandel, mänskliga möten sker på både caféer och sociala medier, gränsen mellan arbete och fritid löses upp. Användandet av den nya tekniken förutsätter att det finns en god digital infrastruktur.

Fler bor i städer

Urbanisering sker globalt och är en långvarig och kraftfull förändring i samhället. Den innebär att allt fler människor bor i allt större städer. För hundra år sedan bodde åtta av tio människor på landsbygden men sedan 2008 bor fler människor i världens städer än på landet.

Det närmaste decenniet väntas livslängden öka ytterligare. Fler barn kommer att födas och invandringen väntas bli fortsatt hög. Ålders- och könsfördelningen varierar över landet, och skillnaderna förstärks. Generellt vill unga ofta bo i storstadsregionerna och ta del av deras stora utbud av såväl arbete, som mångfald och kultur. I samband med att man bildar familj är närheten till exempelvis skola, omsorg, grönområden och kommunikationer i kombination med arbetstillfällen viktigt, även om det också finns en trend att man stannar kvar i storstadens innerstad även när man har fått barn.

Det hållbara samhället

Vi står inför ett förändrat klimat i framtiden, med temperaturhöjning till följd av utsläpp av klimatgaser. Exempel på följder som klimatförändringarna medför är högre medeltemperatur, ökad nederbörd och en höjd medelhavsnivå med till exempel översvämningar som följd. Klimatförändringarna som vi står inför idag är kopplade till vårt sätt att konsumera och använda energi och mark. Att begränsa klimatpåverkan är en av vår tids största utmaningar och det krävs omfattande åtgärder och insatser för att det ska vara möjligt att lyckas.

En långsiktigt tryggad livsmedels- och vattenförsörjning är ett grundläggande krav för ett hållbart samhälle. Jordbruksmarken utgör en produktionsresurs, en resurs att hushålla med för kommande generationer. Tillgången till rent dricksvatten är avgörande för ekonomisk utveckling och en säker livsmedelsförsörjning. Planering av ny bebyggelse och en förväntad befolkningstillväxt behöver åtföljas av en analys av kommande behov, tillgängliga resurser samt distributionsmöjligheter och kapacitet.

En åldrande befolkning

Människor blir allt friskare och lever allt längre, vilket är positivt. Samtidigt ställer en större andel äldre människor i befolkningen krav på samhället, på den fysiska miljön och på bostäderna. Behoven skiljer sig åt för friska, aktiva människor i åldrarna 65-85 och för dem som brukar benämnas äldre-äldre, >85 år. Äldre människor har i minskande grad tillgång till bil, de lever i ökande grad i ensamhushåll och de får med stigande ålder bristande rörlighet.

Vi rör oss för lite

Vi lever längre och mår bättre, ändå ökar hälsoproblemen som orsakas av våra levnadsvanor. Trenden har gått mot att vi har alltmer stillasittande arbete och rör oss mindre. Förr var den fysiska aktiviteten en del av vardagens rutiner till skillnad från idag då mycket av den fysiska aktiviteten är kopplad till träning/motion av olika slag. Samhället har byggts på ett sätt som inte uppmuntrar till fysisk aktivitet och en central utmaning är att överge en planering som länge prioriterat biltrafik framför naturlig vardagsmotion som gång och cykling.

Livsstil och identitet

Idag finns det förväntningar på att kunna välja boende efter den livsstil man vill ha. Människor som nått pensionsåldern tilltalas av att ha flexibilitet och valmöjligheter i boendet eller till och med ha flera boenden. Bostaden ska i allt högre grad uttrycka ägarens identitet, smak och preferenser. Det ställer krav på samhället att få fram ett brett utbud av områden och bostäder, och att göra analyser av målgrupper och förväntningar.

Varje stad vill vara unik

I en ökande konkurrens om inflyttare och turister har marknadsföringen av kommuner och besöksmål blivit alltmer omfattande. Frågan om hur platser framstår har tillskrivits en allt större betydelse. Att undersöka hur en plats uppfattas och vilka associationer den väcker, att formulera vilken position man vill ha och identifiera vägen dit blir allt viktigare.

KAPITEL 3
En introduktion till Ystad

Detta kapitel ger en kort introduktion till kommunen och staden. I kapitlet presenteras statistik som syftar till att beskriva Ystadbon, inflyttning och utflyttning till kommunen och Ystad i relation till dess omland. En historisk tillbakablick på staden presenteras också, från jägarstenåldern fram till idag.

Ystads kommuns befolkning

I staden/tätorten Ystad bodde 2013 18 508 invånare, hela Ystads kommun hade samma år 28 623 invånare. En något högre andel av stadens invånare är kvinnor än män och medelåldern i staden är 46 år. Kommunen har ett positivt flyttningsnetto, det vill säga fler personer flyttar in till kommunen än vad som flyttar ut. Samtidigt har kommunen under lång tid haft ett negativt födelseöverskott, dvs. antalet döda är större än antalet födda och kommunen har en tydlig representation av invånare mellan 50-70 år. (Kommunfakta 2014) Uppgifterna som följer är hämtade från SCB:s Kommunfakta 2013, om inget annat anges.

Förvärvsarbetande

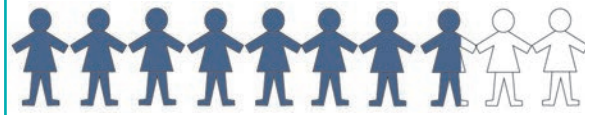

I Ystads kommun förvärvsarbetar cirka 80 % av befolkningen mellan 20-64 år. Detta är något mer än för både Skåne och riket. Ungefär lika många kvinnor som män är förvärvsarbetande.

Utpendling

Män

Kvinnor

Cirka 37 % av den förvärvsarbetande befolkningen pendlar ut från kommunen. Det är främst männen i Ystads kommun som står för utpendlingen. Ungefär 42 % av männen som förvärvsarbetar pendlar ut från kommunen jämfört med 32 % av kvin-

Eftergymnasial utbildning

34 % av invånarna i kommunen har en eftergymnasial utbildning. Detta är lägre än i riket, där siffran var 39 %.

Utlandsfödda

Drygt 8 % av folkmängden i Ystads kommun är födda i utlandet. I riket är siffran 16 %.

Hur ser in- och utflyttningen i kommunen ut?

Inflyttning till kommunen

Inflyttningen från andra delar av Sverige kom under 2013 främst från andra kommuner i Skåne (främst Simrishamn, Sjöbo, Tomelilla och Skurup) samt från Stockholmstrakten. Inflyttningen från utlandet 2013 kom främst från Syrien. (Ystads kommun, Flyttningar 1968-2013 KAAB Prognos AB, 2013-03-25).

Anledningar att flytta till kommunen

En undersökning bland in- och utflyttade gjordes 2011 som visade på att de båda grupperna har en positiv bild av kommunen. Havet, en attraktiv boendemiljö, barnomsorg och skola samt bra äldreomsorg var viktiga faktorer.

Anledningar att flytta från kommunen

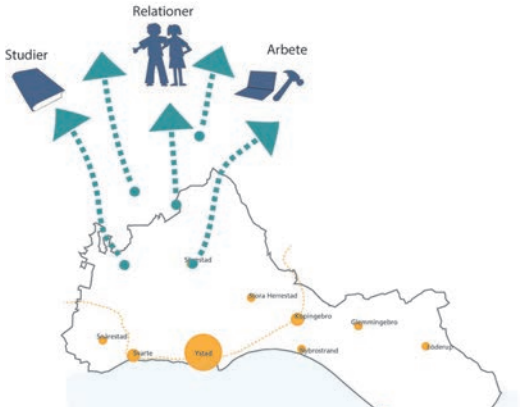

Utflyttningar har främst skett på grund av yttre faktorer som studier, arbetsmarknaden och privata relationer.

Unga och utflyttning från kommunen

Utflyttningar har skett främst till Malmö, Lund och Göteborg. Det är främst unga vuxna, i åldern 19-24 år, som flyttar från kommunen och främst till Malmö och Lund. Många flyttar efter gymnasiet, vilket är vanligt för kommuner som inte har högskola eller universitet. Detta är dock den enda åldersgrupp med ett negativt flyttningsnetto. (Ystads kommun, Flyttningar 1968-2013 KAAB Prognos AB, 2013-03-25)

God uppväxtmiljö

Ystad är en kommun med hög attraktivitet för barnfamiljer. Uppväxtmiljö, barnomsorg och skola är tydliga plusfaktorer för personer som väljer att flytta till kommunen.

Gymnasiebehörighet (2008)

Undersökningar bland både elever och föräldrar har visat att eleverna trivs bra i Ystads skolor och även den nationella rankingen är till fördel för Ystad. 92,8 % av ungdomarna i Ystad hade gymnasiebehörighet (2008) vilket är ett bra resultat sett till Sveriges kommuner överlag.

Ansökan till gymnasiet i Ystad

Trots att skolorna i Ystad har ett bra rykte påverkar gymnasievalet Ystad negativt och endast en tredjedel av eleverna på högstadiet kan tänka sig att gå på gymnasiet i Ystad enligt en undersökning gjord 2011. (Att vara ung i Ystad, Lupprapport, Ungdomsenkät 2011 i Ystads kommun åk 8)

Över 50 % av de unga tror att de kommer flytta från kommunen och tror att det är, framförallt, släkt och vänner som kommer göra att de flyttar tillbaka. (Att vara ung i Ystad, Lupprapport, Ungdomsenkät 2011 i Ystads kommun åk 8)

Kultur

Kulturen har en stark förankring i staden Ystad. Det är inte bara kulturarvet i den medeltida stadskärnan som vittnar om detta utan även andra platser och arrangemang som Regementsområdet och Ystad Sweden Jazz Festival är en del av stadens kulturscen. Inom den privata sektorn finns konstnärer och hantverkare m.fl. som bidrar till Ystads rika kulturutbud. I Ystad delas Ystads kulturpris och kulturstipendium ut årligen och för ungdomar som vill söka stöd till kulturprojekt finns Ungdomspotten. Ett rikt kulturutbud kan bidra till en ökad befolkning såväl som besöksnäringen. (Kulturstrategi för Ystads kommun, 2010)

Fritid

Deltagande i idrottsföreningar i Ystad jämfört med Skåne

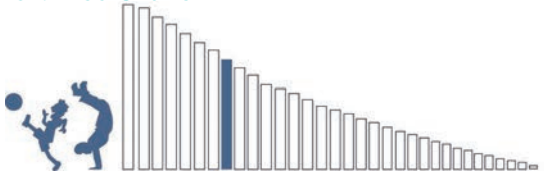

Ystads kommun har ett rikt utbud av föreningar för idrott. 2007 var 45 föreningar i Ystads kommun berättigade till aktivitetsstöd (bedriver en verksamhet som riktar sig till barn och unga 4 - 20 år). Dessa föreningar hade tillsammans 174 119 deltagartillfällen, vilket placerade Ystads kommun som sjunde bästa kommunen i Skåne.

Under den tidiga dialogen för fördjupningen av översiktsplanen för staden Ystad fångades det upp vad som upplevs som positivt i staden Ystad. Många aspekter var av rekreativt värde som stränderna och kusten, Sandskogen och Dag Hammarskjölds park.

Även stadskärnan och de korta avstånden i staden var sådant som lyftes fram som positivt. Det fanns dock en önskan om att utbudet av grönområden och lekplatser behövde utökas och att grönområdena bör värnas vid en förtätning av staden. Fler mötesplatser är också efterfrågat inte bara i stadskärnan utan i hela staden, exempel som gavs var platser för spontanidrott eller platser där både gamla och unga kan mötas.

Ystad och omlandet

Ystad är den största tätorten i sydöstra Skåne med sina drygt 18 000 invånare (2012). I sydöstra Skåne[1] bor drygt 78 800 personer (SCB, 2013), men på sommarhalvåret ökar ”invånarantalet” med många sommarboende och turister. Ystads kommun har som mål att staden Ystad ska vara ett regionalt centrum för sydöstra Skåne. Ystad är också i Region Skånes arbete identifierad som en av Skånes regionala kärnor[2]. (Strategier för det flerkärniga Skåne (2013), Strukturbild för Skåne)

Det flerkärniga Skåne

Skåne är en av Sveriges tre storstadsregioner. Skåne växer både med befolkning och med sysselsättningstillfällen, men befolkningen ökar mest. Idag har Skåne cirka 1,3 miljoner invånare och en folkökning med cirka 450 000 invånare under de närmsta 30 åren väntas (Boverket, Vision 2025).

1 Inräknade kommuner är Ystads kommun, Simrishamns kommun, Tomelilla kommun, Sjöbo kommun

2 En regional kärna har i strukturbild Skåne definierats som en ort med en central betydelse för sitt omland med kriterier om en relativt stor befolkning, branschbredd och ett positivt pendlingsnetto. Regionens godsnoder är också centrala att lyfta i urvalet av regionala kärnor.

Befolkning i Skånes regionala kärnor

I kartan ovan är Skånes åtta regionala kärnor markerade samt invånarantalet i kommunerna (SCB, statistik från 31 december 2015)

Skåne är inte som många andra storstadsregioner som domineras av en större stad, utan har en flerkärnig ortstruktur med många självständiga orter. I arbetet med Strukturbild för Skåne[3] har en målbild om Det flerkärniga Skåne formulerats. För att uppnå målbilden har fem gemensamma strategiområden för det flerkärniga Skåne formulerats. Strategierna är:

- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor och utveckla den flerkärniga ortsstrukturen

3 Strukturbild för Skåne är en koppling mellan det regionala utvecklingsprogrammet för Skåne och kommunernas översiktsplaner.

- Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar markanvändning
- Skapa socialt hållbara, attraktiva orter och miljöer som erbjuder hög livskvalitet
- Stärka Skånes relation inom Öresundsregionen, södra Sverige och södra Östersjön

Kommunikationer från omlandet

Ystad spelar också roll i nationella och internationella perspektiv. Med sin hamn är Ystad en viktig nod både för transporter till och från Europa, något som ställer krav på infrastrukturen. Ystad trafikeras också av färjetrafik mellan Ystad-Bornholm, en viktig förbindelse för Danmark och dess invånare då det är den snabbaste förbindelsen från Köpenhamn. För att underlätta trafiken mellan Bornholm och övriga Danmark etablerades för några år sedan en direktförbindelse med tåg mellan Köpenhamn och Ystad, som körs som dansk inrikestrafik.

Ystads framväxt

1244 är första gången Ystad nämns i skrift, genom de s.k. Lundaannalerna:

”Detta år ämnade konung Erik och hertig Abel fara till Reval, men då de kommo till Ystad vände de.”

Staden bildas och växer

Tidig ålder – Ystads första befolkning

Staden Ystad har varit bebodd sedan jägarstenåldern, cirka 10 000 år tillbaka. Permanent bebyggelse har funnits i trakten sedan mitteln av 1200-talet, något som Franciskanerklostret minner om då detta anlades under 1250/1260-talet.

Medeltid och framåt - Den blomstrande handelsstaden

Från att ha varit ett litet fiskeläge vid Vassaåns mynning utvecklades staden till en välmående handels- och köpmansstad under medeltiden. Sillfisket bidrog i början till handeln med kontinenten, senare tog spannmålen över som handelsvara.

I slutet av medeltiden var befolkningsstorleken cirka 1 750 invånare – ungefär samma storlek som Lund och Landskrona. Vid mitteln av 1700-talet låg befolkningen runt 2 500 invånare och i slutet av 1700-talet hade Ystad Skånes största exporthamn. I mitteln av 1800-talet låg befolkningen runt 5 000 invånare och i början av 1900-talet bodde cirka 9 800 personer i staden. Efter detta minskade takten för befolkningsökningen för att vid slutet av 2013 vara 28 623 invånare (SCB) i Ystads kommun.

1900-talet - från stagnation i näringslivet till norra Europas största kavalleriregemente

Från att ha varit en blomstrande handelsort tappade Ystad sitt fäste, kanske främst under 1900-talet. De västra delarna av Skåne växte med resultatet att Ystad kom i skymundan, inte minst eftersom stambanan drogs från Malmö till Trelleborg. I början av 1900-talet övertog dessutom Trelleborg kontinentaltrafiken med färje- och posttrafiken och Ystad förlorade sin viktiga roll som port mot kontinenten. Samtidigt var detta bevarande av det småskaliga en orsak till att staden undslapp den rivningsvåg som så många andra städer drabbades av.

Vid sekelskiftet 18/1900-talet lyckades man få till stånd att lägga ett regemente i Ystad, för att ge stadens utveckling en skjuts framåt. Resultatet blev norra Europas största kavalleriregemente. Efter en del omflyttningar i verksamheter under 1900-talet lades slutligen regementet i Ystad ned 1998.

Utvecklingen av infrastruktur och bebyggelse

Infrastruktur

Ystad har växt långsamt utåt längs stadens infartsvägar och gatorna anpassades först efter topografin, åns lopp och strandlinjen. 1874 fick Ystad järnväg till Malmö och en ny färjelinje med Polen tillkom på 1960-talet.

Bebyggelse

Först vid slutet av 1800-talet fick Ystad sin första stadsarkitekt, Peter Boisen, och detta var därmed starten för stadsplaneringen i staden. Korsvirkesstaden började omvandlas till stenstaden, och idag har Ystad en större andel stenhus än korsvirkeshus bevarade. Den första stadsplanen gjordes 1876 och

innefattade bland annat rutnätsplanen för Östra Förstaden.
Från 1920-talet och framåt byggdes staden ut norrut, bland annat genom Egna Hems-området mellan Kristianstadsvägen-Surbrunnsgatan-Blekegatan, Vattentornet och Österportsskolan. Under 1940-1960-talen bebyggdes området Solbacken norr om Kyrkogårdsgatan och Kristianstadsvägen. Under miljonprogramsåren kring 1960-1970 byggdes staden ut som en ring kring den befintliga strukturen.

Kultur och fritid
I östra utkanterna av staden breder Sandskogen ut sig med sin fritidshusbebyggelse. Fritidsbostäderna började byggas under andra delen av 1800-talet och 1897 stod Hotel Saltsjöbaden färdigt i området. 1894 byggdes den teater som än idag används för stadens föreställningar.

Historiska kartor

1793 - Beijers stadskarta

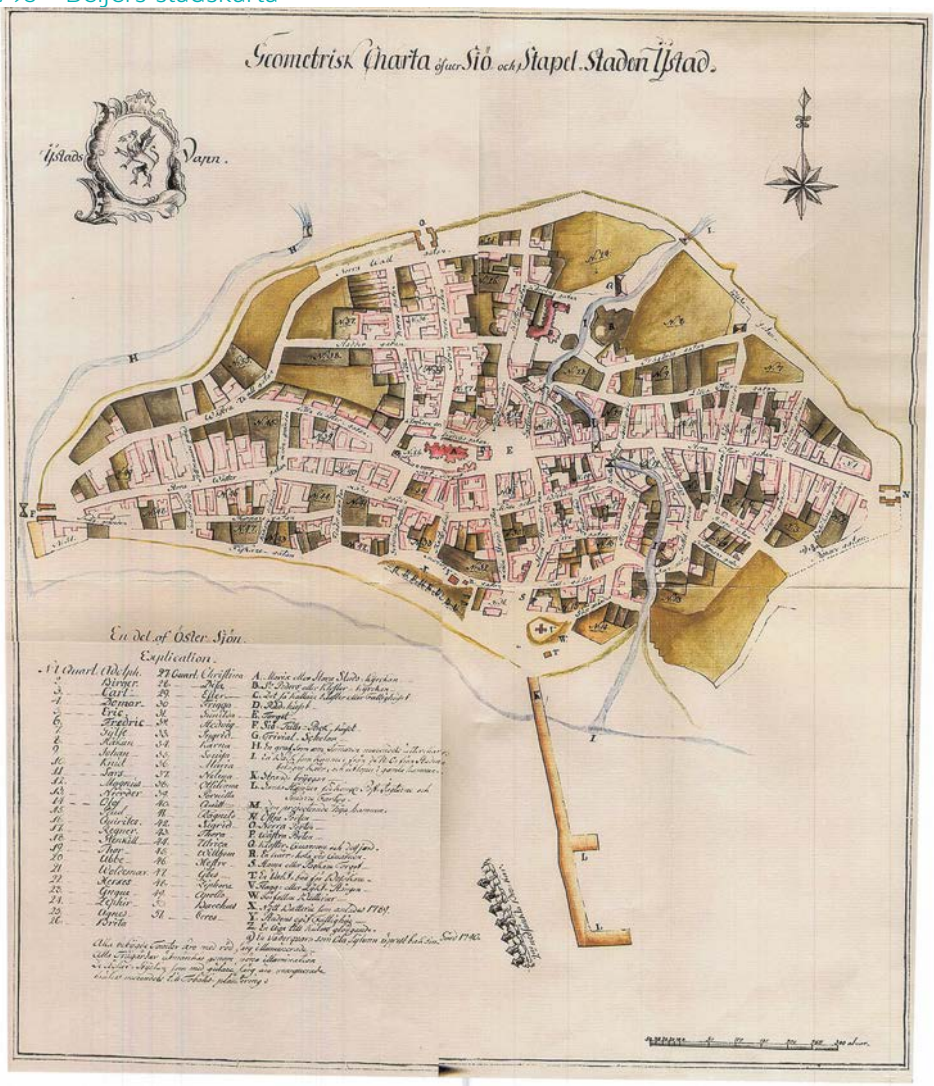

Beijers stadskarta från 1793. Ystad har vuxit långsamt. Den första bebyggelsen etablerades kring Vassaån, som rann genom staden, och kring de landsvägar som gick ner till åmynningen. På kartan har områdena mellan landsvägarna fyllts ut med bebyggelse och staden från 1793 känns tydligt igen än idag. Källa: Stadsarkivet, Ystad

1876 - Ystads första stadsplan

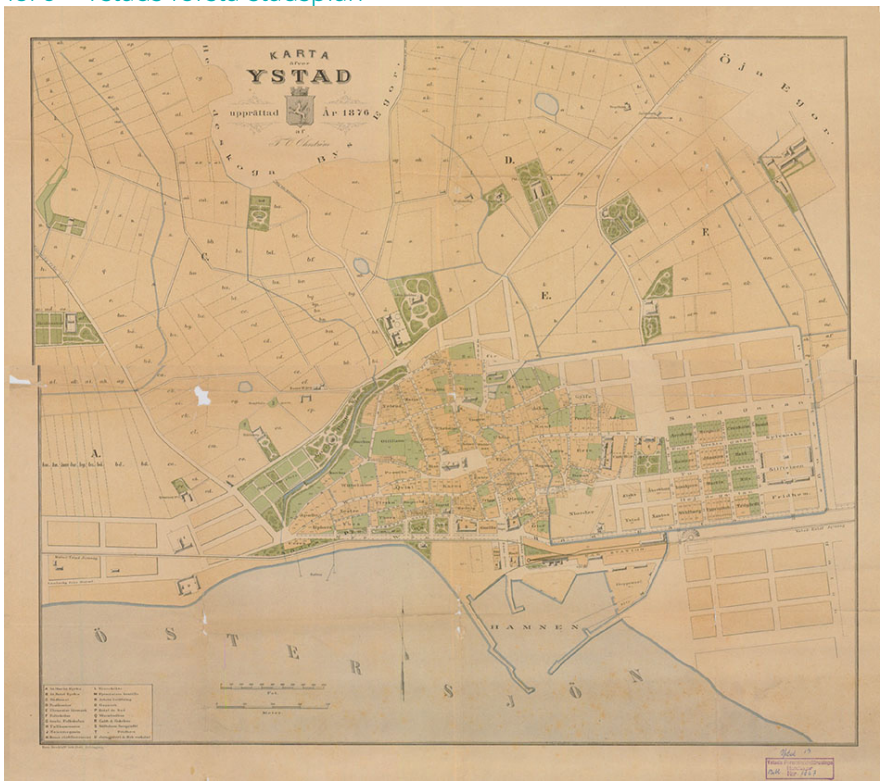

1876 fick Ystad sin första stadsplan. Den innebar att de östra delarna av staden fick en rutnätsplan, som bland annat omfattade Östra Förstaden men som även sträckte sig ner i hamnen. Källa: Stadsarkivet, Ystad

1966 - Generalplan för Ystad

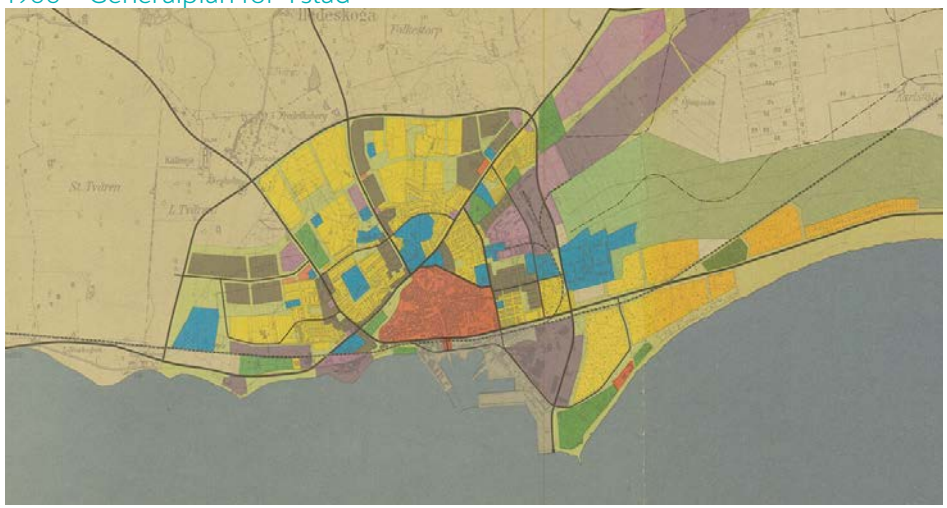

På 1960- talet expanderade samhället och 1966 upprättades ”Generalplan för Ystad”. Enligt den skulle en ringled byggas och nya stora bostadsområden och områden för verksamheter skulle uppföras mellan den redan byggda staden och ringleden. Källa: Stadsarkivet, Ystad.